

Time: 3 Hours

Marks: 100

Please Check Whether you have got the right Question Paper.

- N.B
1. Attempt any five questions selecting not more than three questions from any one section.
  2. Answer to the two sections should be written in the same answer book.
  3. Figures to the right indicate full marks.
  4. Draw neat diagrams wherever necessary.

Section - I

- Q. 1. Answer **any two** of the following: - 20
- A. Define Economic Development. Bring out the Distinguish between Economic Growth and Economic Development.
  - B. Elaborate on the Concept of Sustainable Development.
  - C. Analyze the Role of State in Economic Development.
- Q. 2. Answer **any two** of the following: - 20
- A. Explain the Harrod's Model of Economic Growth.
  - B. Discuss the Arthur Lewis Model of Unlimited Supplies of Labour.
  - C. Describe the Solow's Economic Growth Model.
- Q. 3. Answer **any two** of the following: - 20
- A. Elaborate on the Romer's Endogenous Growth Model.
  - B. Comment on "Underdevelopment as a Co-Ordination Failure."
  - C. Explain the Three Indivisibilities of Rosenstein Rodan's Big-Push Theory.
- Q. 4. Answer **any two** of the following: - 20
- A. Describe the Various Policy Options for Alleviation of Poverty in Developing Countries.
  - B. Discuss the Lorenz Curve and Gini Coefficient as Measures of Income Inequalities.
  - C. Explain the Kuznets Inverted 'U' Hypothesis of Economic Growth and Income Distribution.

Section - II

- Q. 5. Answer **any two** of the following: - 20
- A. Discuss the Microeconomic Household Theory of Fertility
  - B. Examine the various Approaches to Population Policy.
  - C. Write in detail Information on the Contribution of Health in Economic Development.
- Q. 6. Answer **any two** of the following:- 20
- A. What is Urbanization? Analyze the Effects of Urbanization.
  - B. Evaluate Various Policies for the Urban Informal Sector.
  - C. Comment on “Micro-Finance Revolution.”
- Q. 7. Answer **any two** of the following: - 20
- A. What are the Organized and Unorganized Sources of Rural Credit?
  - B. Write an Explanatory note on ‘Policy Measures for Rural Development.’
  - C. Explain the Impact of WTO on Agriculture Sector.
- Q. 8. Answer **any two** of the following: - 20
- A. Explain the Advantages and Disadvantages of Outward Looking Trade Strategy.
  - B. Elaborate on the Importance of Foreign Direct Investment (FDI) in Economic Development.
  - C. Critically Evaluate the Role of IMF in Structural Adjustment and Stabilization Programmes.

*****

मराठी रुपांतर

वेळ : 3 तास

एकूण गुण : 100

सूचना :-

- 1) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.परंतु कोणत्याही एका विभागातून तीनपेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नका.
- 2) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
- 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग - I

1. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. 20
  - अ) आर्थिक विकासाची व्याख्या सांगून आर्थिक वृद्धी आणि आर्थिक विकास या दोहोंतील फरक स्पष्ट करा.
  - ब) शाश्वत विकासाची (Sustainable Development) संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
  - क) आर्थिक विकासातील शासनाच्या भूमिकेचे विश्लेषण करा.
2. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. 20
  - अ) हॅरॉड यांचे आर्थिक वृद्धीचे प्रतिमान स्पष्ट करा.
  - ब) आर्थर लेविस यांच्या अमर्यादित श्रमपुरवठा प्रतिमानाची चर्चा करा.
  - क) सोलो यांच्या आर्थिक वृद्धी प्रतिमानाचे वर्णन करा.
3. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. 20
  - अ) रोमर यांचे आंतरिक वृद्धी प्रतिमान सविस्तर स्पष्ट करा.
  - ब) “ सुसूत्रीकरणाचा अभाव हे मागासलेपणाचे प्रमुख कारण आहे.” यावर भाष्य करा.
  - क) रोझेन्स्टाइन रोडान यांच्या जोराचा धक्का सिद्धांतातील तीन अविभाज्यता स्पष्ट करा.
4. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. 20
  - अ) विकसनशील देशातील दारिद्र्य निर्मुलनासाठीच्या विविध पर्यायी धोरणांचे वर्णन करा.
  - ब) उत्पन्न विषमता मोजमापनाच्या लॉरेंझ वक्र आणि गिनी सहगुणक या पद्धतींची चर्चा करा.
  - क) आर्थिक वृद्धी आणि उत्पन्न वितरणासंदर्भातील कुझनेट यांचा उलटा ‘यु’ सिद्धांत स्पष्ट करा.

विभाग - II

5. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. 20
- अ) कौटुंबिक सुक्ष्म आर्थिक जननदर सिद्धांताची चर्चा करा.
ब) लोकसंख्या धोरणाच्या विविध दृष्टीकोनांचे परीक्षण करा.
क) आर्थिक विकासात आरोग्याचे योगदान यावर सविस्तर माहिती लिहा.
6. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. 20
- अ) नागरीकरण म्हणजे काय? नागरीकरणाच्या परिणामांचे विश्लेषण करा.
ब) शहरी अनौपचारिक क्षेत्रासाठीच्या विविध धोरणांचे मूल्यमापन करा.
क) “सुक्ष्म वित्त क्रांती” यावर भाष्य करा.
7. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. 20
- अ) ग्रामीण पतपुरवठ्याचे संघटित आणि असंघटित स्रोत कोणते आहेत?
ब) ‘ग्रामीण विकासासाठी धोरणात्मक उपाय’ यावर स्पष्टीकरणात्मक टीप लिहा.
क) जागतिक व्यापार संघटनेचा कृषी क्षेत्रावरील परिणाम स्पष्ट करा.
8. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. 20
- अ) बहिलक्षी व्यापार व्यूहरचनेचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.
ब) आर्थिक विकासातील प्रत्यक्ष परकीय गुंतवणूकीचे (FDI) महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.
क) मूलभूत समायोजन आणि स्थिरीकरण कार्यक्रमातील आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीच्या (IMF) भूमिकेचे टीकात्मक मूल्यमापन करा.

*****